

RAZGOVOR

Medicina usmjerena osobi – osnovni principi zaboravljene doktrine

Jedno od ključnih predavanja 2. hrvatskog kongresa o prevenciji i rehabilitaciji u psihijatriji „Person-centered medicine: concepts and prospects“ održao je prof. Juan Mezzich, profesor psihijatrije i direktor Odjela za psihijatrijsku epidemiologiju i Međunarodnog centra za mentalno zdravlje na Medicinskom fakultetu Mount Sinai Sveučilišta u New Yorku. Prof. Mezzich, koji je ujedno i bivši predsjednik Svjetskog psihijatrijskog udruženja, za svog je mandata intenzivno radio na razvoju koncepta „Medicine usmjerene osobi“ (engl. Person-centered medicine), koji se pod pokroviteljstvom Svjetske zdravstvene organizacije, a kroz godišnje konferencije u Ženevi i pokretanje međunarodnog časopisa, sve više obrađuje i nastoji primijeniti u različitim granama medicine.

S prof. dr. sc. Juanom E. Mezzichem razgovarala je **Lea Rukavina Kralj, dr. med.**

Teme 2. hrvatskog kongresa o prevenciji i rehabilitaciji u psihijatriji, održanog od 9. do 12. veljače 2012. godine u hotelu Westin u Zagrebu, odraz su glavnih odrednica međunarodnog „pokreta“ koji promovira vraćanje medicini usmjerenoj osobi. Pokrenuli su ga najugledniji svjetski psihijatri, na čelu s prof. dr. sc. Juanom E. Mezzichem, a objedinjuje različite struke jer u pristupu bolesniku briše granice između tjelesnog, psihološkog, socijalnog i duhovnog. Tako je i na kongresu velik broj predavanja posvećen interdisciplinarnoj suradnji i komunikaciji, konzultativnoj (*liason*) psihijatriji, ulozi volontera u zdravstvenom sustavu, ali i ulozi farmaceutске industrije u promicanju medicine usmjerene osobi, odnosno pojedincu. Više od tome rekao nam je jedan od glavnih začetnika ideje, prof. Juan E. Mezzich.

MEDIX: Prof. Mezzich, jedan ste od glavnih promotora ideje personalizirane medicine. Možete li reći nešto više o sebi?

PROF. MEZZICH: Rođen sam u Peruu, gdje sam završio i studij medicine. Nakon fakulteta pružila mi se prilika da specijalizaciju iz psihijatrije obavim u Sjedinjenim Američkim Državama. Ostao sam u vezi sa Sveučilištem u Limi, a kasnije sam i kao predsjednik Svjetskog psihijatrijskog udruženja omogućavao kolegama razmjenu iskustava u razli-

Primjena medicine usmjerene osobi temelji se na dobroj komunikaciji između dva pojedinca i unapređuje ne samo zdravlje bolesnika, već i liječnika kao kompletne ličnosti, naglašava prof. Mezzich

čitim zemljama. S vremenom se na taj način, prvenstveno razmjenom ideja i razmišljanja, razvio i pojam „psihijatrije usmjerene osobi“ (engl. *person centered psychiatry*), koja je dio šireg pojma „medicine usmjerene osobi“.

MEDIX: Što točno podrazumijeva pojam?

PROF. MEZZICH: Taj je pojam pokušaj da se u središte zanimanja postavi pojedinac kao cjelina. Medicinski pristup pojedincu mora podrazumijevati njegovu sveobuhvatnost i stremiti zdravlju u svim pogledima. Da bi se to moglo, treba uzeti u obzir biološki, psihološki, sociološki i kulturološki aspekt pojedinca, kao i njegovu duhovnost te okolinu koja ga okružuje, sa svom

kompleksnosti međuodnosa koji u njoj postoje.

Osobu je važno ne samo razumjeti u njezinim problemima, već i potaknuti da zdravlje prihvati kao jedan životni projekt te joj omogućiti pomoć u ostvarivanju istog. Liječnici pritom sebe ne trebaju doživljavati kao mehaničare koji održavaju zdravlje, već kao kompletna ljudska bića koja su znanstveno obrazovana, ali i teže visokim etičkim standardima. To možemo nazvati i tzv. provođenjem medicine „od osobe“, a preostaje još i provođenje medicine „s osobom“, koja podrazumijeva osnaživanje suradnje s osobom koja treba pomoć.

MEDIX: Jesu li definirana načela medicine usmjerene osobi?

PROF. MEZZICH: Temeljna načela medicine usmjerene osobi su obrađivana na četiri ženevske konferencije, održane pod pokroviteljstvom Svjetske medicinske i Svjetske zdravstvene organizacije, kojima su prisustvovali i predstavnici Međunarodnog udruženja pacijenata, Međunarodne federacije udruga studenata medicine, Međunarodne federacije socijalnih radnika, Međunarodne federacije farmaceuta i drugi.

Sada se u promicanje tog pristupa sve više priključuju i različite akademske skupine kao što je ova u Zagrebu, ali i drugim gradovima u Americi i Europi. Nadamo se da će se suradnjom udruga zdravstvenih profesionalaca, pacijenata i njihovih obitelji s radom akademskih skupina stvoriti znanstveni temelji i razviti nove procedure koje će implementirati medicinu usmjerenu osobi.

Jedan od posljednjih projekata kojima se trudimo razvijati personalizirani medicinski pristup je pokretanje međunarodnog časopisa „*International journal of person centered medicine*“, koji objavljuje Međunarodni odbor za medicinu usmjerenu osobi, u suradnji s nakladničkom službom Sveučilišta u Buckinghamu, prvog neovisnog Sveučilišta u Ujedinjenom Kraljevstvu. Časopis smo pokrenuli prošle godine u svibnju, a do sada smo završili četiri izdanja. Zanimanje autora iz cijelog svijeta je veliko pa smo vrlo entuzijastični i nadamo se da će članci objavljeni u časopisu imati utjecaja na postavljanje čovjeka za prioritet u zdravstvenoj skrbi, ali i promociju zdravlja kao prava i odgovornosti pojedinca.

MEDIX: Koje vrste članaka objavljujete u časopisu?

PROF. MEZZICH: U časopisu objavljujemo različite vrste članaka: od znanstvenih u kojima se obrađuju principi medicine usmjerene osobi, do mišljenja, perspektiva, prikaza slučaja, pisama uredniku i sl. Fleksibilni smo u tipovima članaka kako bismo omogućili različite izražaje i prikaze rada na tom području.

MEDIX: Na ovom je kongresu objavljena i prva knjiga o personaliziranoj medicini objavljena u Hrvatskoj „*Person in Medicine and Healthcare – From Branch to Bedside to Community*“ u čijem stvaranju je sudjelovao niz autora iz svijeta. Jeste li zadovoljni sadržajem knjige?

PROF. MEZZICH: Bio sam vrlo ugodno iznenađen kada sam doznao za tu inicijativu; naime, do sada je na nacionalnoj razini objavljena samo jedna manja knjiga, francuski „*Manifest za medicinu osobe*“. Knjiga koju su uredili prof. Đorđević, doc. Braš i prof. Miličić zapravo je prva takve vrste koja područje obrađuje na sveobuhvatan i sustavan način. Mislim da se trud isplatio: knjiga je odlična i sigurno će postići uspjeh na svjetskoj razini.

MEDIX: Kome je knjiga prvenstveno namijenjena?

PROF. MEZZICH: Knjiga su brojni sadržaji: od znanstvenih temelja per-

Znanstvenim napretkom u prošlom stoljeću došlo je do izobličenja medicine, prebacivanjem fokusa s osobe, odnosno bolesnika, na organe, odnosno bolest. Zdravstvenim akcijama upravljaju politika i farmaceutska industrija, a mi se želimo vratiti prvotnim ciljevima medicine, rekao je prof. Mezzich

sonalizirane medicine do filozofske perspektive. Pritom su vrlo važni ne samo klinički, već i sociološki i javnozdravstveni aspekti koji u Hrvatskoj imaju duboke korijene s obzirom da je jedan od osnivača Svjetske zdravstvene organizacije bio upravo Andrija Štampar. On je postavio neke temeljne odrednice javnog zdravstva koje su i danas iznimno važne te ukazao na važnost ne samo liječenja bolesti, već i promicanja zdravlja osobe. Knjiga će stoga sigurno biti zanimljiva širokog krugu čitatelja.

MEDIX: Kako bi se konkretno trebala primjenjivati ideja personalizirane medicine?

PROF. MEZZICH: Mislim da bi svaki liječnik trebao imati na umu da je medicina znanost, ali i odnos dvoje ljudi – liječnika i pacijenta. Bez obzira na zgradu u kojoj se nalaze, uvijek su te dvije osobe uključene u odlučivanje o zdravlju pojedinca i aktivnostima koja se u tu svrhu provode. Kao profesionalci moramo zapamtiti da je na nama odgovornost takvog pristupa osobi kojoj je potrebna zdravstvena pomoć. Ako ćemo bolje slušati što bolesnik ima za reći, bolje će slušati i on nas. Dobrom međusobnom komunikacijom lakše ćemo shvatiti problem i biti u mogućnosti zajednički odlučiti o daljnjem postupku.

Za razliku psihosomatske medicine, koja se bavi povezanošću tijela i uma, medicina usmjerena

čovjeku obuhvaća i aspekt društvenih odnosa, tj. odnosa liječnika i bolesnika, međusobne odnose liječnika koji su uključeni u rješavanje medicinskog problema i odnose s obitelji bolesnika.

MEDIX: Kako ste došli na ideju uobličavanja medicine usmjerene osobi kao zasebnog pojma?

PROF. MEZZICH: To je koncept koji su poznavale još drevne civilizacije. Od Kineza i Indijaca pa do Hipokrata i Aristotela, svi su u svojim metodama pristupa zdravlju pojedinca imali personalizirani pristup. Sa znanstvenim napretkom u prošlom stoljeću došlo je do izobličenja medicine, prebacivanjem glavnog fokusa s osobe, odnosno bolesnika, na organe, odnosno bolest. Sada se želimo vratiti prvotnim ciljevima medicine koji su stavljeni u drugi plan dok zdravstvenim akcijama upravljaju politika i jaka farmaceutska industrija.

U prošlom se stoljeću ta ideja ponovno pokušavala promovirati, pa je 1940. Paul Tournier, liječnik iz Ženeve, izdao knjigu „*La Medecine de la Personne*“, koja je kasnije prevedena na čak dvadeset jezika. Tournier je većinu vremena provodio slušajući i razgovarajući sa svojim pacijentima, te uzimajući u obzir ne samo fizičku, već i psihološku i duhovnu dimenziju njih kao kompletnih osoba.

Kada sam 2005. godine odabran za predsjednika Svjetskog psihijatrijskog udruženja, želio

sam unaprijediti disciplinu ističući važnost osobnog pristupa psihijatrijskom bolesniku. Tijekom tri godine mandata sam shvatio i da su predsjednik Svjetske medicinske organizacije, kao i Svjetske organizacije obiteljskih liječnika, vrlo zainteresirani za ideju personalizirane medicine te smo počeli organizacijom kongresa i pokretanjem časopisa koji bi pridonijeli njenom razvoju.

MEDIX: Kojem se cilju teži promicanjem personalizirane medicine?

PROF. MEZZICH: Figurativno rečeno, naše napore doživljam kao povratak na Itaku, odnosno vraćanje vrijednostima helenističke kulture. Bit svega je postavljanje osobe u središte aktivnosti, čime nastojimo postići i održati zdravlje. Metode kojima se to postiže mogu biti različite, ali uvijek treba imati na umu važnost dobrog odnosa liječnika i bolesnika, kulturološke senzitivnosti i respekta prema dostojanstvu svakog pojedinca.

MEDIX: Osim konferencija i časopisa, postoje li i drugi oblici organizirane edukacije iz tog područja?

PROF. MEZZICH: Da, jako nas veseli što se na sve većem broju sveučilišta u svijetu počinju organizirati tečajevi i dodiplomska nastava iz komunikologije i odnosa s bolesnikom. Posebno sam zadovoljan što i pri Medicinskom fakultetu u Zagrebu postoji Centar za palijativnu medicinu, medicinsku etiku i komunikacijske vještine. Osim edukacije, važna odrednica koja omogućuje primjenu medicine usmjerene osobi, odnosno čovjeku, jest politika zdravstvenog sustava. Vrlo je važno da ministarstva zdravstva zajedno s nama rade na razvoju strategije zdravstvene skrbi usmjerene čovjeku. Moram naglasiti da nas kolege poput prof. Veljka Đorđevića i doc. Marijane Braš svojim radom čine vrlo ponosnima, a kada imaju i podršku dekana prof. Davora Miličića, mogu učiniti značajan napredak u unapređivanju medicine.

Pojam medicine usmjerene osobi prof. Mezzich tumači kao pokušaj da se u središte zanimanja postavi pojedinac kao cjelina. Naglašava kako medicinski pristup pojedincu mora podrazumijevati njegovu sveobuhvatnost i stremiti zdravlju u svim pogledima. Kako bi se to postiglo, treba uzeti u obzir biološki, psihološki, sociološki i kulturološki aspekt pojedinca, kao i njegovu duhovnost te okolinu koja ga okružuje, sa svom kompleksnosti međudnosa koji u njoj postoje, ističe prof. Mezzich – na slici u društvu s doc. dr. sc. Marijanom Braš i akademikom prof. dr. sc. Davorom Miličićem

MEDIX: Koje su novosti vezane za klasifikacije psihijatrijskih bolesti, prezentirane potkraj prošle godine na kongresu Svjetskog društva za psihijatriju u Buenos Airesu?

PROF. MEZZICH: DSM (*Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*) i ICD (*International Classification of Diseases*) klasifikacije nastojat će se harmonizirati. Želimo kao glavni cilj klasificiranja postaviti unaprjeđenje liječenja bolesnika. Prije nekoliko godina je koncept postavljanja dijagnoze prvenstveno podrazumijevao što vjerodostojniji prikaz bolesti kakva jest. Sada se u obzir uzima i učinkovitost dijagnostičkih informacija u planiranju terapijskog postupka. To uključuje i kontekst bolesti, odnosno potrebe i aspiracije bolesnika. Ta nova orijentacija prema skrbi za

bolesnika zasigurno će unaprijediti postojeće klasifikacije, iako znamo da niti jedna klasifikacija ne može biti savršena.

U inicijativi medicine usmjerene osobi, koju razvijamo u suradnji sa Svjetskom zdravstvenom organizacijom, Svjetskom federacijom za mentalno zdravlje i Međunarodnim savezom udruga pacijenata, nastojimo razviti nove postupke koji će poslužiti za implementaciju psihijatrijske perspektive usmjerene na osobu. Tim će se dijagnostičkim postupcima pokušati što učinkovitije identificirati bolest, ali i sustavno poticati zdravlje koje uključuje potporu i kvalitetu života, odnosno potrebe i ciljeve osobe kojoj je potrebna pomoć. U skladu s tim nastojimo postići i postavljanje tzv. integrativnih dijagnoza usmjerenih osobi.